

**KOMMUNAL-
OG REGIONALDEPARTEMENTET (KRD)**
Bolig- og bygningsavdelingen

v/ Morten Haveraaen
Prosjektleder for stortingsmelding om
bygningsspolitikk

Norsk Form
Stiftelsen for Design og Arkitektur i Norge
Foundation for Design and Architecture in
Norway

DogA
Hausmanns gate 16
N-0182 Oslo

T: +47 23 29 26 30
F: +47 23 29 26 31

norskform@norskform.no
www.norskform.no

Stortingsmelding om bygningsspolitikk

Innspill på arkitektur og omgivelser, fra Norsk Form, Oslo: 30.03.2011

Dagens situasjon

Arkitektur forstått som omgivelsesproduksjon fremstår med varierende kvalitet landet over. Forskjellige utfordringer kjennetegner pressområder, storbyenes pendlerbelte, fraflytningskommuner eller mindre steder med moderat vekst.

Kvaliteten i de bygde omgivelser varierer for en stor grad med oppdragsgiver og prosessuell tilrettelegging. Det er eksempelvis stor forskjell mellom offentlige signalbygg, som for eksempel Operaen i Bjørvika, Holmenkollenanlegget, Papirbredden i Drammen eller høyskolen i Vestfold og "hverdagsarkitekturen" slik den fremstår i boligbygginger, kontor-, næring- og lagerbygninger. Selv om det er viktig at det offentlige går foran med gode eksempler, så er det arkitektur i de nære omgivelser, som boligen, butikkene, handesentrene og de lokale møteplassene som preger folks daglige omgang med bygningsmessige kvaliteter. Det er fremdeles mye å gripe fatt i både når det gjelder planleggings-, bygge- og driftsmessige prosesser knyttet til denne typen arkitektur, og staten besitter andre virkemidler her enn ved egne oppføringer.

Fokus på kvalitet i de bygde omgivelser omfatter alt fra byggeprosess og materialvalg til hva bygningen kan tilby sine omgivelser i en fysisk og samfunnsmessig sammenheng. All erfaring tilsier markedet alene ikke kan sikre god nok kvalitet i de bygde omgivelser. Det fordrer et klokt og gjennomtenkt samspill mellom offentlige og private aktører, en tydelig strategi for hvordan det offentlige kan gå foran med gode eksempler og statlig initiativ til motivasjon og opplæring av offentlig forvaltning på fylkes- og kommunalt nivå. I tillegg kreves det offentlige krav som sikrer kvaliteter markedet nedprioriterer. Særlig tydelig er dette i boligbyggingene landet over, en sektor som nærmest utelukkende domineres av private aktører. Selv om boligbyggingen er en privatsak både hva gjelder utbygging og eierskap, så angår boligbyggingene som oppføres alle. Høy kvalitet i boligprosjekter er avgjørende for eksempelvis god byutvikling, og tilsvarende kan dårlig kvalitet på boligbyggingen virke negativt på hele bomiljø og nabolag.

Vi vet for eksempel at en bredt sammensatt befolkningsstruktur i bykjernene landet over er et premiss for et mangfoldig og variert byliv. Spesielt gir barnefamilier byen et rikere

bymiljø. Det er denne beboergruppen som erfaringsmessig bruker fellesarealer og nabolag mest aktivt. Det igjen gir trygghet, trivsel og stabilitet i byen. Men boligbygg og uterom som er gode for barn (og deres familier) krever en oppmerksomhet om kvalitet mange utbyggere omgår. Her har det offentlige en særlig rolle for å gå foran med gode eksempler, initiere belønningssystemer, men også stille markant strengere krav til nye boligprosjekter.

Bygningspolitikken

Bygningspolitikken må være å sikre god kvalitet i det som bygges. Kvalitet i omgivelsene handler om trivsel, helse, energi, miljø, sosial og økonomisk bærekraft. Statens rolle er å være pådriver og bistå kommunene, gå foran med et godt eksempel, samt sikre overføring av kompetanse mellom de ulike delene av landet slik at tilrettelegging og kvalitetsarbeidet blir best mulig fra nord til sør.

Kvalitetskrav endres med jevne mellomrom og det er en utfordring å utforme bygningspolitikken slik at den gir klare retningslinjer som er gyldige også om nye trender kommer til. Et eksempel er trenden med åpne kontorlandskap, et annet er baseskolene, et tredje er kjøpesenteretableringer, og et fjerde er romsammensetninger i leilighetsbyggeri med ekstrem arealeffektivisering.

Kvalitet i arkitektur og omgivelsesproduksjon omfatter lokalisering av bygninger, deres utforming, grad av sambruk med andre bygninger og institusjoner, materialvalg, bygningenes umiddelbare uterom, deres inngåelse i en helhetlig sammenheng og i hvilken grad utformingen av bygningen evner å tilrettelegge for samfunnsmessig utnyttelse for eksempel i forhold til samhandling og integrasjon mellom ulike grupper eller barnefamilier i sentrumsområder.

Barn ivaretar ikke sine egne interesser. Det er derfor nødvendig med en politikk som sikrer at barns behov for store nok arealer til læring, fysisk utfoldelse og sosiale møter blir ivaretatt. Barnas behov blir som regel ikke ivaretatt i en konkurranseøkonomi. På skolen går alle barn, de oppholder seg der lange dager, og det er derfor nødvendig at norsk bygningspolitikk omfatter norsk skoles behov for store nok arealer.

Kommunene oppfordres av Norsk Form og Norske Arkitekters Landsforbund til å utarbeide lokale handlingsplaner som følger opp Regjeringens arkitekturpolitikk og fremmer mål og visjoner for kommunenes lokale bygningsmessige og arkitekturpolitiske satsing. På bakgrunn av disse må det utarbeides retningslinjer for politisk behandling av planforslag og administrativ behandling av innkomne byggesøknader som bidrar til jevnt over bedre kvalitet.

Dagens tekniske forskrift fungerer i praksis ikke som et minimumskrav, men som en norm for akseptabel standard. Det vil si at alt utover minstekravet fremstår som vågalt eller særlig krevende. Myndighetene må, gjennom det virkemiddelapparatet som er til rådighet, arbeide for å heve den generelle standarden på bygningsmassen slik at den befinner seg et godt stykke over minstekravet.

Miljøkvalitet

På energi og klimaeffektiviseringsiden av arkitekturen ligger den største utfordringen i å

sikre forbedringer av hverdagsarkitekturen. Det gjelder både forbedringer av det bestående og krav til nye bygg. Selv om staten har gått foran med gode eksempler på hvordan man kan tenke høy miljøkvalitet i viktige nye bygg, så finner som regel ikke den enkelte utbygger eller kommune overføringsverdien til sine egne prosjekter som gjerne er av mindre skala og med lavere prestisje.

Kommunene bør ha tilgang på en sjekkliste hva gjelder klimavennlige bygninger som alle nye prosjekter må prøves opp mot før det gis byggetillatelse. Kommunene må sikres kompetanse gjennom tett oppfølging fra fylkeskommunen når det gjelder lokale forhandlinger med aktuelle utbyggere slik at man sikrer bedre miljøkvalitet i det som bygges.

Krav til energimerking og offentliggjøring av resultatene bør skje for alle typer nybygg, også der det ikke benyttes arkitekter, og regnestykket bør omfatte materialvalg, funksjon, transport og avfallshåndtering. Dette både for å øke folks bevissthet og gi utbyggere og eiere anledning til å se klimaeffektiverende tiltak som en konkurransesjse.

Det offentlige som pådriver

Det offentlige er et forbilde i mange enkeltbyggerier og langs en del veistrekninger landet over, men kan bli bedre når det gjelder å være pådriver og forbilde for boligarkitekturen. Det er en utfordring å være pådriver der man selv ikke er grunneier eller står for utbyggingen, men det offentlige bør i større grad aktivisere sitt virkemiddelapparat som for eksempel gjennom Husbanken. Kvaliteter som ikke umiddelbart lønner seg rent økonomisk bør belønnes gjennom for eksempel tilgang på rimeligere lån med dertil egnete krav, som åpner for økt risiko og mer langsiktige investeringer.

Der det offentlige bygger bør bygningene fremstå som meget gode eksempler. Staten må følge opp kommunene gjennom formidling av gode eksempler, arbeid med handlingsplaner og tverrfaglig kompetanse om møtet mellom arkitektur og samfunn.

Et ytterligere konkret, offentlig tiltak er å stimulere til utvikling og forskning innenfor de praktiserende fagmiljøene, gjennom forskningsmidler som kan søkes for praktisk forskning på ingeniørkontorer, arkitektkontoer, innen bygge- og produktbransjen, ikke underlagt de akademiske krav til forskning, men i samarbeid med forskningsrådet som sikrer kvalitet og resultater av undersøkelsene.

Bygningsmassen er et fellesskapsanliggende og en viktig statlig oppgave er å bidra til god diskusjon og debatt om kvalitet i boligprosjekter, både hva gjelder den enkelte enhets utforming og møtet mellom bygningen og områdene rundt. For å heve kompetansen i den enkelte kommune og vise prosjekter med overføringsverdi slik at kommunene også kan være forbilder for hverandre, bør det etableres gode nettverk mellom de ulike kommunene som særlig legger vekt på praktisk arbeid, erfaringsbasert kompetanse og konkret handling inn i eksisterende og nye bygningsmiljø. Norsk Form har konkret erfaring med utviklingen av slike nettverk og formidling av erfaringsbasert kunnskap. Utveksling av erfaringer knyttet til samarbeid mellom flere grunneiere, utbyggingsavtaler, områdeløft, midlertidige installasjoner, arkitektkonkurranser og lokale forhandlinger bør prioriteres for å heve kvaliteten.

Kvalitet i alle ledd

Å sikre høy bygningsmessig kvalitet i våre omgivelser er et omfattende arbeid som angår alle ledd av prosessen frem mot byggemelding, selve byggingen og drift og forvaltning av bygningsmassen i etterkant.

Kvalitet i arkitekturen handler om å utvikle bygg som er generelle nok til å tåle ulik bruk, som inviterer til sambruk mellom ulike grupper med varierende behov, som tilfredsstillende strenger klima- og miljøkrav og som har en plass innenfor en overordnet visjon og en helhetlig planprosess. Det er for mye for langt å forvente at private utbyggere skal være villige til å investere i kvaliteters merkostnad uten videre. Derfor er formidling av erfaringsbasert kunnskap så viktig, og det må gjøres på en måte som oppleves som relevant og begripelig. Resultat, prosess og aktører må formidles ned på kommunalt nivå og det er det offentlige som må sikre at så skjer.

For å fremheve kvalitet i de bygde omgivelser er tverretatlig og -faglig samarbeid helt avgjørende. Det er ikke nok å innlemme et slikt behov i plandokumentene da det i seg selv ikke er noen garanti for at det etableres et forpliktende samarbeid på tvers av sektorer. Erfaring fra byggingen av omsorgsboliger viser for eksempel at fagetatene ikke tas med eller trekkes inn for sent. Resultatet er at nybygde omsorgsboliger fremstår som gammeldags fordi de ikke tar hensyn til en stadig større gruppe eldre som ønsker å bo sentralt og som har andre krav og forventninger enn dagens eldre garde. Offentlige bygninger må i størst mulig grad tenkes inn i en større samfunnsmessig sammenheng med ulike typer sambruk, inkluderende bygningsmiljøer og innovativ planlegging.

Kvalitet i omgivelsesproduksjon er et tverrfaglig anliggende og myndighetene må gi offentlig forvaltning bistand slik at alle norske kommuner har tilgang på nødvendig kompetanse. Dette bør gjøres gjennom etablering av nettverk og arenaer for formidling og diskusjon om de erfaringer kommuner, byer og tettsteder gjør seg. Tematisk kan de spenne fra områder med utfordringer knyttet til det å håndtere vekst, fraflyttingsområder, åreknutepunkt (forgubbing), områdeløft og tilsvarende. Det er helt avgjørende at myndighetene bidrar med midler som kan stimulere offentlig forvaltning til iverksetting av konkrete tiltak, nytenkning, og samarbeid på tvers av sektorer.

Med hilsen
for Norsk Form

Sign.
Andreas Vaa Bermann
direktør